

STARÝ HŘÍCH.

Vesnický román.

I.

V Modlínově před kostelíkem bylo živo.

Mladá chasa z přífařených okolních vesnic nevešla se do kostelíka, jenž byl až ke dveřím namačkan, a stála tu kolem ve skupinách veselé rukuje. Děvčata stála zvlášť, hoši též, ale časem dovolil si přece některý smělejší šuhaj přitochiti se k děvčatům, aby je poskádil nebo něčím veselým rozesmál.

Musilo se tak ovšem dít je přítomně, aby starší lidé, již také se opozdili a v kostele již místa neměli, nebyli pohoršeni. Zejména bála se mládež starého krejčího Kačaba, jenž seděl na nevysoké hřbitovní zídce, širák položený vedle sebe, velikánské modlitební knihy na kolenou a na nose černé koštěné brejle, přes něž přes tu chvíli přišně i hrozivě díval se po mladých.

Byltě krejčí Kačaba jakási dobrovolná místní policie; měl nedaleko do kostela, byl zde vždycky jeden z prvních a byl by si mohl uvnitř vybrati nejlepší místo, ale on zůstal vždycky zde, říkáje, že přenechá to své místo jinému, kdo by venku nedovedl se tak pobožně modliti, jako v kostele. Zatím však šlo mu o to, aby ta bujná mladá chasa z okolních vesnic, jež beztoho přišla vždy schválně pozdě, nemohla zde tropiti nebezpečnosti.

Kačaba trochu nedoslýchal a také mu již valně zrak nesloužil, a tak musila již mládež hodně vyváděti, aby měl příčinu k okřiknutí, ale když se tak někdy přece stalo a ani pak ještě nebylo ticho, stávalo se, že v nejbližší příští neděli zaslechl nebezpečí své jméno z kazatelny, pro potupu jemu a výstrahu všem ostatním.

Dlužno ovšem poznamenati, že souseď Kačaba při vykonávání svého dobrovolně přijatého úřadu nebyl naprosto nestranným, neboť synkům a děvčatům z rodin, jež u něho dávaly štíti, ledacos přehlédli, kdežto na jiné byl jako kat. Zvláštní přízni těšil se u něho zejména Jeník Kučerů z Lužce, jenž také jeho shovívavost vždy hojně využítkoval.

Tak bylo i dnes. Mladý Kučera přes tu chvíli přitochil se k děvčatům, aby jim nějakou čertovinu pošeptal, načez vždy zase s tvář nejnevinnější vrátil se na své místo, při čemž časem přiskočil ku Kačabovi, zvedl mu list vypanouví z modliteb nebo opravoval mu klobouk, na němž třeba nebylo ani smítky.

"Půjdeš, ty neplecho!" osopily se na něho dívky, když již dnes příliš mnoho vyváděl. "Jdi si mezi chlapece a nepleš se mezi nás!"

"A co? Bojíte se mne snad?" škorpil se hoch.

"Co bychom se tě bály? Však zde je posvěcené místo a nemůžeš ani kopýtko vystrčit," odpověděla jedna kurážnější.

"A není posvěcené! Což nevíš, že zde pochovávají samovrahy?"

"Ty toho víš, nemodlenče! Nesvěcené je tamhle za hřbitovní zdí," horlivě ukazovalo děvče.

"Nu, ty to musíš nejlépe vědět," odekl hoch, jenž byl čekal tuto odpověď, "však tam asi litáš vždy v noci o svatém Janě."

Děvče se zardělo jako ráže a ostatní propukly v smích.

"S tím si nezálenej!" okřikovala zahanbenou starší družka. "To víš, ten jakoby byl ohodil k Svěťákovici Vavříčku do školy."

Nový smích byl mladíkoví zna-

mením, že je poražen. Teď byla na něm řada červenati se, ale neustoupil jen tak s pole.

"Vidiš," obrátil se s pohrázkou k děvčeti, "říkal mi Vavřík, abych tě za něho večer provedl. Vyprosilas prý si to na něm. Ale teď tě nechám stát a celý večer nepřijdeš do kola."

Uražená dívka hněvem skoro zbledla, ale družky se rozesmály tak hlasitě, že Kačaba pozvedl hl a jim pohrozil.

"To mám, že jsem se tě zastala proti tomu nevázaně," šeptala dívka Madlenec Horynů. "Já být tebou —"

"Mlč, nehněvej se! Sama jsem ho podráždila, ale bude-li ehtít večer se mnou do kola, musí nejen mne, ale i tebe před chasou odprosít."

Jeník zatím přidružil se zase k hochům. Doráželi na něho, co že to holkám vyvedl, ale jemu nechtělo se pochlubit. Zkrotl trochu, věda, že si dovolil příliš mnoho, a že ho čeká trpké pokání. Proto, nechtěje vinu svou zvětšiti, postavil se raději stranou a tvářil se velice rozšafně.

Z kostela ozvalo se einkání a nahoře na věži zvon se rozezvul. Venkované pokleklí a bili se zbožně v prsa. Také Jeník nábožně udeřil se třikrát do prsou, ale když pak vstal, měl zase oči plné bujnosti. Zalétl pohledem k Madlenec a postřehl, že se právě po něm dívala. A nebylo v jejích očích ani stopy po hněvu. To mu dodalo odvahy. Šlehl zrakem po Kačabovi a vida, že již zase zabral se do své pobožnosti, šoural se k děvčatům.

"Madlenko, už se nehněváš?"

"Hněvám! Jdi pryč ode mne!"

"Jsem zde na místě posvěceném, tak mi odpusť! Hněváš se tedy ještě?"

"No tak, já už ne, ale tuhle Josefka!"

"Tak co, Josefko! Ať nejdem ve hněvu od slova božského," řekl hoch srdečně. "Však jsem tě ehtěl jen trochu pozlobit za to tvé bodnutí."

"Ale za to mne večer provedeš?"

"Když Madlenka dovolí!" odvětil kajfeník.

"Já tě k tanci nejednala," bránilo se děvče.

"Ale provedeš mne za sebe, ne za Vavříka?" vyjednávala Josefka.

"Což jsem nějaký podruh, bych poděkoval za jiné?" odekl hoch.

"A s Vavříkem já nemám žádné spolky, pamatuj si to. A vy mlčte," obrátil se k druhým, "ať toho není zas plná ves!"

"Aha, stydíš se, že's tak brzy zkroutil!"

"Ten tě bude poslouchat, Madlo!"

"Jen si nemyslete! Teď se staví, ale po svatbě vystrčí rážky!"

Podobné sypaly se vtipy na mládka se všech stran a smíchu bylo tolik, že pantáta Kačaba se rozhněval a skokem byl se zdí dole.

"Budete-li tiši! A ty, Jeníku, ať neslyšíš v neděli své jméno s kazatelny!"

Kačaba postavil se mezi děvčata, aby je přinutil k mlčení a Jeník po té výhrůžce ztratil se zase mezi hochy. Těšil se sice na to, že uslyší jednou své jméno z kazatelny při ohláškách, ale aby ho pan farář před celou obcí za 'roztopáčenka' prohlásil, o to nestál. Konečně ozvaly se zase zvony, věštící ukončení služeb božích.

Za hlaholu páně hrnuli se věřící z kostela a ve chvíli byl hřbi-

tůvek plný sousedů a sousedek, již brali se k hřbitovním vratům, nebo se ještě rozcházelí k hrobům, aby svým nebožtíkům věnovali nějaký ten očenašek. Ze dvírek z kručty vedoucí vyšlo několik sousedů a za nimi pan učitel se zpěváky a hudebníky.

Jeden z mladíků, hoch švarný, urostlý jako jedle rozhlédl se bystře kolem a oko jeho utkvělo na děvčatech. Patrně nenašel mezi nimi tu, již hledal, neboť obrátil se ku vchodu do kostelíka, odkudž stále ještě vycházeli lidé. Náhle rozjasnila se jeho tvář a skoro současně zardělo se děvče, jež sestupuje se schůdků u kostelních vrat, šleho očkem v tu stranu, kde obyčejně stávali muzikanti a zpěváci.

"Chtl jsem tě ještě zatáhnouti do školy, Karlíku," řekl pan učitel, zaklepav mladíku na rameno. "Mám tam novou mši z Prahy; v té by tak bylo pro tebe pěkné solo —"

"Nu, pojďme tedy," trochu váhavě odvětil Karel, jenž při tom oslovení sebou jaksi trhl.

"I ne, ne," zasmál se učitel dobromyšlně. "Však už vidím, že asi máš teď zas jiné starosti na mysli. Pánu bohu jsme dnes už dost sloužili; jdi si tedy!"

"Nu, když myslíte, pane učiteli, necháme to na příští neděli," poddával se Karel jakoby nerad, ale bylo patrné, že již má naspěch někam jinam.

Zatím prostranství před kostelem již se vyprazdňovalo. Domáci sousedé a sousedky vytratili se nejdříve, přespólní ve skupinách, dle toho, kterým směrem se brali, pomalu odcházeli, rozkládající vážně buď o počasí a o vyhlídkách na žně nebo o tom, co dnes byli při kázání slyšeli. Nechtělo se jim jíti blízko za starými, kteří příliš vážně pohlíželi na svět a hned okřikovali, když se mezi mladými ozval hluchnější smích.

"Pozdrav pán bůh vespolek!" zvučným hlasem ozval se Karel Horynů, přikročiv ke skupině mládenců a děvčát. "Čekáte ještě na mne?"

"Toť víš, že bez tebe domů nepůjdeme," odpověděl Jeník. "Pěkně jsi zpíval, Karle," počalo jedno z děvčát. "Tuhle Evička si mohla krk ukrotit, jak se pořád po kručtě ohlížela." "I mlč!" okřikla ji jmenovaná. "Dívala jsem se po tatínkovi. Nějak mu dnes housle skřípaly." "Vždyť tvůj tatínek dnes ani na kručtě nebyl," lhal Jeník. "Seděl tuhle s Kačabou na zdi." "A oba měli co dělat s okřikováním tohoto neznaboha," přidalo se k žertu ochotně kteréś děvče.

"No, však!" vážně zahrozil Karel. Nemusíš byste pokaždé zrovna být poslední. Takhle se bude říkat, že Lužečtí staví vždycky oltáře před kostelem!"

"Eh, před kostelem se můžeme zrovna tak nábožně modlit, jako avnitř," odbyla Madlenka bratra.

"Ty se toho asi namodlíš," polo žertem, polo opravdově řekl Karel. "Proč pak tuhle Evička Dolanských vždycky se dostane do kostela, třeba že přijde společně s vámi?"

"Tak—tak, jen si přichvaluj!" prohodil kdosi.

"Eh, což Evička!" hodila Madlenka vzdorovitě hlavou. "Kdož ví, co už chce na pánu bohu vy-modlit."

"Plesknou tě, všetečko!" zahrozil bratr a Madlenka honem uchýlila se stranou.

Toho použil Jeník a přitochil se k ní, aby dokončil směr, který mu dříve Kačaba svým okřiknutím pokazil. Karel zase přidružil se k Evičce, ostatní chasa pak brala se porážnu, škádlie se mezi sebou a časem dorážejie i na oba mladé párky.

Za hluchého hovoru a smíchu hnali se mladí rychle k předu, tak že nedaleko za vsí dohonili své staré, již nemající na spěch kráčeli vážně, přes tu chvíli v hovoru zastavující a po kraji se ohlížející. Šlo tu několik sousedů lužeckých se staršími čeledíny a podruhy—panimámy, jež odbyly si již ráno tichou mši, byly v tu dobu doma zabaveny kuchténím—a za nimi brali se oba mlynáři z Lužeckého potoka, Horyna i Dolanský.

Oba páni oteové byli dokladem staré zkušenosti, že na našem venkově nepanuje mezi příslušníky žádného stavu tak přátelský poměr, prostý vši nevraživostí a žárlivostí, jako mezi mlynáři. Horyna a Dolanský seděli oba na jednom potoce, zájmy jejich—namnoze ovšem společné—často se skřížily, mnohdy co jednomu bylo na úkor, druhému prospělo, ale přes to panovala mezi oběma rody od nepaměti dobrá vůle, a nikdy nestalo se ani v nejmenším, aby druh druhu vyvedl nějaké příkoří. Ovšem pokud oba byli mladí a u svých pantatinků ještě práskovali a stárkovali, provedli si navzájem ledajakou taškařici, jak to už u mlynářů bývá zvykem, ale tu se vždy srovnali po dobrém i bez advokáta a smávali se stejně srdečně, i ten, jenž druhého napálil i ten, který právě napáliti se dal. Však věděli oba, že si nezůstanou nic dlužni a že nečekajíce na pána boha, napěnou si "oplatek" sami.

A přátelská shoda mezi oběma mlynáři potrvála i pak, když oba skoro současně ujali se po rodičích živnosti a když z bujarých mládenců, jichž při každé muzice bylo plno, stali se rozšafní sousedé. Nezměnili-li se však přátelský poměr mezi oběma pány otcí, změnili se tím více oni sami. Horyna zachoval si siep svůj veselý humor, pro nějž byl daleko široko na všech potočích znám, a o němž krajánkové dovedli v šalandách vypravovati přemnohé veselé historky, ale ztoustl valně a zpo-hodněl. Oženil se šťastně a že měl doma ve mlýně učiněné nebe, v němž i dva andělíčkové zpívali, netoužil z domu a také valně nevycházel, když zrovna nemusil.

Za to pan otec Dolanský, jenž v domácnosti neměl tak na růžích ustláno, stal se podmračeným, nemluvným a společnosti lidské se skoro vyhýbal. V životě dala se mu sice právě tak dobře jako sousedu Horynovi, za to však se ženou mívali mnohé potíže. Zde na světě to již asi nikdo nerozsoudí, ale je-li něco po smrti, jako že jisté jest, ukáže se jednou při věčném soudu, byla-li mlynářka skutečně vinna, či zda jí Dolanský snad přece křivdil. Pan otec byl z lidí, již dovedou žárliti i na vlastní stín a bývaly proto mezi mladými manžely hned brzo po svatbě křivky a vády. Ona byla veselá a do světa a on jako by jí to nepřál. Každý úsměv její střežil, na každém kroku byl jí v patách a ač nikdy nenašel a také neslyšel ani toho nejmenšího, co by ho opravňovalo podezřívati její poctivost, pořád si namlouval, že snad je přece klamán.

Nebýt té neblahé žárlivosti, byli by se mladí lidé měli jako v ráji, neboť na ničem jim nescházelo a rádi se měli. Ale jak již ve světě bývá, netrvalo to jejich štěstí dlouho—snad proto, že si ho nedovedli vážit, že on jí strpčoval život svou nedůvěrou a ona jemu svým škádlením, v němž si tím více libovala, čím více viděla, že popouzí jeho žárlivost. Když byli spolu asi deset let, stalo se kdysi, že mlynářka spadla ve stodole s patra na tvrdý mlát a—zůstala ležet mrtva. Mlynář tehdy mohl sešleat a nebýt de-

rušky, roztomilé Evičky, jež mu po nebožce zůstala, snad byl by si sáhl na život.

Pochoval ženu, ale ač nabýzelo se mu se všech stran nevěst dost a dost a mezi nimi mnohé švarné děvče, jež si mohlo vybíráti i mezi svobodníky, zůstal již vdovecem. Zanevřel však na svět a žil mezi svými čtyřmi stěnami, kde při rachtu mlýnských strojů bylo mu nejvolněji. Žil svému mlýnu, svým trudným myšlenkám a své deuceře, jež rozkvétala v krásnou pannu, která zrovna jakoby si byla od matky i otec vybrala všechny jejich dobré vlastnosti, ale žádnou z chyb.

Dolanský nechodil nikam—než v neděli do Modlínova k službám božím, a kromě své chasy a pana otee Horyny z hořejšího mlýna nepobeoval s nikým, leda s mleci, a i ty, kde jen mohl, přenechal stárkovi, a když dospívala, i deeri Evičce.

Lidé v Lužci a okolí si tomu pomalu zvykli a když zrovna s morousem mluvit nemusili, nevyhledávali ho a nepouštěli se s ním do řeči.—Proto také na cestě z kostela ostatní sousedé šli spolu napřed, nechávajíc oba mlynáře, již si nejlépe rozuměli, pozadu. Proto i mladá chasa, jež přihnala se jako velká voda, kolem pantatinků šla jaksi zaraženě.

Dolanský krátce a vážně poděkoval za pozdrav, ale pan otec Horyna nedal nikomu kolem sebe přejíti, aby ho vřídlným slovem nepotěšil nebo nějakým žertíkem neposkádil.

"No, no, děti," volal za mladými, vyť nějak běžíte, aby vám doma koroptve nevyvířaly. A jak to jdete divně v párech? Tys si to nějak popletl, Karlíku! Nevíš, že máš jít se sestrou?"

"I však já vám ji, pantáto, ohlídam za něho, když on má jiné starosti," obrátil se mladý Kučera.

"A ty si dělej ponočeného v Lužci," odbylo ho děvče žertem a strčilo ho s břehu do vozové cesty. "My pro náš mlýn máme svého hřídače."

Za hlaholu a smíchu přehnali se hoši a děvčata kolem starých, již nyní, když cesta stoupala do kopce, zmírnili krok.

"To by tak byly dva slušné párky lidiček," obrátil se k sousedu. "Ti dva přední, myslím, že si už řekli a druzí dva asi nebudou také čekat, až my je pobádneme."

"Myslíš jako váš Karel a moje Evička?" řekl Dolanský tak nějak jako ve smích.

"No—toť že myslím," zasmál se Horyna. "Či snad ty obmýšlíš s děvčetem něco jiného?"

"Co bych obmýšlel, prosím tě, co? Však bude s chápem žít, ne já, tak ať si ho vybere podle svého gusta. Když bude pořádný člověk a z dobrého místa—s pánem bohem."

"Tak—tak! Má to řeč. Jen ne dětem zbraňovat, pokud to není proti rozumu a proti pánu bohu, a do ničeho je nehnat. Co si člověk sám uplete, přece spíše snese a v nejhroším pádu nemá komu jinému proč vinu dávat."

"Ba, tak je to, tak," řekl zamušile Dolanský, a vzpomenu si na mladí, zase se odmlčel.

"Starosti jsou s těmi dětmi," navazoval Horyna hovor. "Tenhle Kučerů by se do mlýna dost hodil. Tak jsem si myslíval: do mlýna zas jen chlapec, který se na potoce narodil, ale když není—není. K Madleně dobrý by z něho byl pan otec —"

"Však je on také z toho pytle," odvětil Dolanský. "Jeho matka pochází přece také z našeho řemesla, a má to tedy hoch v krvi."

Pokračování.

Předplácejte se na "Pokrok" 1.00 ročně.